

Evangelisch Leerhuis

een eenvoudige geloofsleer voor belangstellenden

Evangeliegemeente De Regenboog
2004-2005

Lezing avond 2: God de Vader

J.C. Bette

Inleiding

Letterlijk en figuurlijk taalgebruik

Verschillende soorten beeldtaal

Wat betekent de beeldspraak in de namen?

1. God als Vader van de schepping

1a. Ik geloof in God de Vader, Schepper van hemel en aarde

1b. God staat in relatie

Het vaderschap van God

Vertrouwen in God als Vader

1c. God, de Schepper van hemel en aarde

Overlevering

Wat leren we uit de schepping?

Hoofdpijnen in de leer van de schepping

2. God als Vader van Jezus Christus

3. God als Vader van Israël

4. God als Vader van de gelovigen

Inleiding

Letterlijk en figuurlijk taalgebruik

De bijbel is tot stand gekomen bij een Oosters volk, dat bij voorkeur levendig sprak. Mede daardoor bevat de Schrift behalve een in de geschiedenis gewortelde boodschap ook veel beelden en beeldspraak. De historische informatie uit de bijbel is voor ons van groot belang, maar ook in de verhalen, in de poëzie en de beeldspraak is Gods Woord het centrale communicatiemiddel tussen God en mensen. Daarom lezen we de bijbel vanuit een

historische en een literaire benadering. Sommige tekst is letterlijk bedoeld, andere tekst draagt geestelijke informatie over door middel van beeldtaal.

Verschillende soorten beeldtaal

De *vergelijking* is een eenvoudige vorm van beeldspraak: Het volk is als schapen zonder herder (Matth.9:36). Hier worden bepaalde zaken belicht door ze te vergelijken met iets concreets. Dat wordt ook wel uitgedrukt in een *voorbeeld*, door een concreet deel te noemen van de omstandigheden waarom het gaat: in plaats van te zeggen dat je iemand goed moet behandelen wordt dan gezegd dat je ‘een beker koud water moet geven’ (Matth.10:42).

De *metafoor* is een vaste vergelijking waarin de vergelijkingsschakel (aangeduid door het woordje ‘als’ ontbreekt. Een metafoor is dus een woord dat in overdrachtelijke zin wordt gebruikt. In de bijbelse taal vinden we talrijke metaforen, bv. vader, koning en herder als metaforen voor God. Zo zijn wijngaard, kudde en olijfboom metaforen voor het volk Israël. Vrucht is een metafoor voor werk, slaap voor dood etc.

Met deze afzonderlijke beelden hebben zich verhalen ontwikkeld. Zo is het *gelijkenisverhaal* een uitbouw van de vergelijking. De diverse beelden worden uitgebouwd tot een verhaal. Dit is een gebruikelijke vorm van beeldspraak bij de Here Jezus.

Zo kan ook een voorbeeld worden uitgebouwd, en wel tot een *voorbeeldverhaal*. Zo’n verhaal wil dan een concreet voorbeeld geven om na te volgen. Alleen de evangelist Lucas geeft zulke voorbeeldverhalen (o.m. de barmhartige Samaritaan, de rijke dwaas etc.).

Een *allegorie* is weer een andere vorm van beeldtaal, welke is opgebouwd uit verschillende metaforen. Hierbij gaat het erom de eigenlijke betekenis uit te leggen door te onderzoeken wat de metaforen betekenen. Jezus’ gelijkenis van de onrechtvaardige pachters (Matth.21:33-46) kan worden opgevat als een allegorie, waarin de heer duidt op God, de wijngaard en de arbeiders op Israël en de Israëlieten, de slaven op de profeten en de zoon op Jezus. De oogst is het oordeel en het nieuwe volk wijst op de gemeente. De grens tussen gelijkenis en allegorie is soms moeilijk te trekken.¹

De bruiloft te Kana wordt ons meegedeeld als een waar gebeurde geschiedenis, inclusief het wonder van de verandering van water in wijn. Kana is een dorpje in Israël, gelegen tussen Nazareth en Kapernaüm. Het gaat hier om een concrete gebeurtenis. Maar het is onzin om de herberg van de barmhartige Samaritaan te gaan zoeken, want dit verhaal is door Jezus verteld als een gelijkenis.

Wanneer Jezus door Johannes de Doper wordt aangewezen met de woorden ‘Zie, het Lam Gods’ (Joh.1:29,36), heeft geen van de eerste hoorders een lammetje gezien. Ze zagen een man, de persoon Jezus van Nazareth, en Johannes gaf aan diens leven met deze enkele woorden een in het Jodendom gewortelde, diep geestelijke betekenis. Een betekenis die bij de eerste hoorders direct de wereld van het offer opriep. Het is kenmerkend voor de Psalmen, dat beeld en betekenis elkaar vaak afwisselen: ‘De Here is mijn herder’(beeldtaal, figuurlijk), mij ontbreekt niets (de daaruit te trekken conclusie: daarom ontbreekt mij niets (letterlijk)). In deze herderpsalm wisselen figuurlijk gebruik en letterlijke toepassing elkaar voortdurend af. Daarmee wordt het opgeroepen beeld van de herder met zijn kudde schapen als een bewegend schilderij tot leven gebracht. Wat dit schilderij aan betekenis wil uitdrukken, verschijnt voortdurend als een soort ondertiteling in het beeld.

¹ Zie voor verder informatie over beeldspraak en gelijkenissen excurs 8 in Studiebijbel Nieuwe Testament deel 2.

Wat betekent de beeldspraak in de namen?

Door heel de bijbel heen vinden we dergelijke vergelijkingen (analogieën) die verwijzen naar het vermogen van God om zich zo te openbaren dat wij het kunnen begrijpen. De beelden die voor God gebruikt worden (zoals Herder, Koning en Vader) zijn dichtbij en eenvoudig. Deze bijbelse beelden zijn gemakkelijk voor te stellen en te onthouden, ook al dragen ze diepe waarheden aangaande God over. Het gaat er bij deze beeldspraak vooral niet om tot in de finesses de onderdelen van het beeld uit te spinnen. Dit zou afleiden van het ‘springende punt’ van de analogie, ofwel de zaak waar het om gaat. Het gaat om een bepaalde vergelijking, die in het verband iets zegt over hoe God is. De bijbel geeft daarvan voortdurend de kern aan en daaraan hebben wij ons te houden! Door dit menselijke spreken over Zichzelf geeft God in de bijbel Zijn bereidheid aan om naar ons niveau af te dalen. God ‘laat zich kennen’ op een manier die past bij ons niveau en bij onze mogelijkheden om zo als mensen iets van de Eeuwige te leren kennen. Hij gebruikt voorbeelden die we kunnen bevatten. Deze beelden zijn het waard om vast te houden. Ze helpen ons niet in abstracte, maar in persoonlijke termen over (de omgang met) God te spreken. Het vaderbegrip omvat de vele termen en ideeën die we ons bij een goede vader kunnen voorstellen. Het gaat dan om zaken die de zorg, de leiding en het gezag van God uitdrukken. We moeten daarbij nadrukkelijk bedenken dat deze beelden God zelf niet reduceren tot de wereld zoals wij die kennen! Het gaat bij analogie om een vorm van beeldspraak die iets zegt, maar nooit alles uitdrukt (zoals dit steeds bij beeldspraak het geval is). Beeldspraak kent mogelijkheden en beperkingen: er is vergelijk (overeenkomst), maar ook verschil. God en zijn relatie tot de wereld zijn niet in een rechtlijnige een-op-een taal te vatten en mogen ook niet door ongebreidelde beeldenrijkheid verzonnen worden. Pas dus op met je woorden over God! Laten we ons houden aan het bijbelse voorbeeld. Je mag aan het Godsbegrip per se geen conclusies verbinden die niet bedoeld zijn (Deut.5:7-11). Het beeld van God als Vader zegt niet alleen iets over God, maar ook over ons! Het geeft aan hoe goede vaders moeten zijn en bedoelt niet andersom uit te drukken dat God ook iets weg heeft van een slechte vader. Het beeld van God als Vader van de schepping drukt volgens de bijbelse begrippen zijn zorg, gezag en macht uit: God is zo groot en machtig dat Hij alles wat wij kennen en zien en ervaren van de schepping tot stand heeft gebracht. Maar het zegt ook veel van zijn creativiteit. De schoonheid van de goede schepping drukt iets uit van wie en hoe de Schepper is in zijn liefde, wijsheid, macht en majesteit.

Over God als Schepper en Onderhouder lezen we in de bijbel onder meer in de volgende gedeelten: Ps. 8;19;104; Job 38:4-7; Jes.40:21-31; Rom.1:20; Hebr.1:2; vgl. Joh.1:1-18.

1. God als Vader van de schepping

1a. Ik geloof in God de Vader, schepper van hemel en aarde

Wie *de oude geloofsbelijdenissen* van de christelijke kerk² leest, valt het op dat deze veelal inzetten met het geloof in God, de Vader. De verschillende belijdenissen spreken dan over God als Vader van de schepping (Nicea-Constantinopel (381); Catechismus van Luther (1529); Catechismus van Heidelberg (1563); Catechismus van Genève (1542). De belijdenissen formuleren met wat wisselende termen als volgt: ‘Ik geloof in God de Vader, de Almachtige, Schepper van hemel en aarde.’

² Zie K. Zwanepol, *Belijdenisgeschriften voor de Protestantse Kerk in Nederland*, Zoetermeer 2004

In het *Nieuwe Testament* wordt het vaderschap van God in het bijzonder door de Here Jezus Christus, de Zoon van God, onder de aandacht gebracht (m.n. Matth.5:1-7;29). Jezus leert zijn discipelen God als Vader aan te roepen, zoals Hij dat zelf deed. Deze aanspreektitel voor de Allerhoogste getuigt van een unieke band die de bidder of belijder met God heeft. Deze persoonlijke manier van omgaan met God, in een zekere intimiteit, was verrassend en nieuw in het Jodendom van Jezus' tijd (Matth.6:8,9). Het op deze manier benaderen van God, spreekt sterk tot de verbeelding. Verstand en gevoel worden erdoor aangesproken, want God de Vader kent en ziet je, en wel zo dat het Hem niet ontgaat wat jij nodig hebt (Matth.6:18;32; 7:9-11). Op deze manier wordt het woord vader gebruikt als uiting van eerbied en respect. Jezus zelf sprak God aan met het Aramese woord *abba*, dat 'vader' betekent. Hij noemt Hem 'mijn Vader', Mijn Vader die in de hemelen is', Mijn hemelse Vader' of ook Vader, zonder meer. Hij drukt daarmee zijn volstrekt unieke relatie tot God uit. Over de verhouding van Jezus tot God wordt nader ingegaan in de studies van het Evangelisch Leerhuis onder de titel 'Wie is Jezus' (avonden 3 en 4). Zie ook hieronder in de paragraaf 'God als Vader van Jezus Christus'.

De gedachte van het vaderschap roept in dit zo bekende en menselijke beeld op, dat de aandacht en zorg van God de Vader naar zijn kinderen uitgaat. Maar er is nog iets: bij deze zo persoonlijke terminologie is het volkomen duidelijk dat het in het spreken over God niet gaat om een abstract godsdeed, niet om een of ander filosofisch godsbegrip, maar over de God, die zichzelf in de bijbel heeft geopenbaard als Schepper. We spreken vandaaruit over de levende en persoonlijke God die tijd en ruimte schept voor een wereld en die bewoond maakt en onderhoudt. Dit is onze realiteit: er is een schepping in relatie tot haar God. Bij deze werkelijkheid moeten we beginnen en vervolgens kijken hoe we over de relatie tussen God en de wereld kunnen spreken. Alles wat we over God zeggen is mede door het uitgangspunt van het begrip Vader spreken over een relatie! De woorden van Jezus over zijn Vader bevestigen de kracht en waarde van *het relationele uitgangspunt* dat ik hier kies (vgl. Matth.6:6-18).

Wij stellen ons niet de vraag: kán God scheppen, maar gaan van het standpunt uit: God hééft geschapen. Hij deed dat omdat Hij een God is die relaties wil en die aangaat. De schepping is er en God heeft dat gewild. Wij zijn er en God heeft dat gewild! Dit is de God die ik uit de bijbel leer kennen. Geen andere! Wie zo in God gelooft, bevestigt daarmee ook zijn eigen bestaan. En als we onszelf bevestigen is dat een geschenk van God en tot eer van God. Zo brengt de bijbelse belijdenis over God als Schepper ons tot een evenwichtige manier van geloven en leven. Het is een gave van God dat ik er ben, en dat ik het goede (ook het goede dat ik zelf ben) kan genieten. God wil in zijn liefde dat wij er zijn! God heeft ons niet nodig (Ps.50). Wij zijn niet noodzakelijk voor God. Het is alleen zijn goedheid dat Hij ons het leven en de ruimte geeft. Hij heeft er in zijn genade en liefde voor gekozen ons mensen te maken. Naar zijn beeld en gelijkenis nog wel! Dat houdt veel in! En Hij vraagt van ons, dat wij ook elkaar de ruimte geven, dat wij het leven van elkaar willen en bevestigen en niet breken. Zo heeft het spreken over God als Schepper te maken met de macht, maar ook voluit met de goedheid van God.

1b. God staat in relatie

Het vaderschap van God

Als we over God als Schepper spreken, dan betekent dat dat God in relatie staat met iets of iemand. Hij heeft iets en iemand geschapen waarmee Hij is verbonden. Juist deze primaire uitdrukking van relatie met God wordt uitgedrukt met het woord Vader. Vanwege de uitleg

die men geeft aan het in het NT gebruikte woord *abba*, dat Jezus gebruikt in de verhouding tot zijn Vader, kan men dan denken aan een verhouding van genegenheid en intimiteit. De christelijke gemeente mag, omdat zij in geestelijke gemeenschap met Jezus leeft, deze omgangsvorm ‘vader’ nu ook gebruiken. Als wij in onze gebeden Vader zeggen, is dat, omdat de Here Jezus dat zijn volgelingen leerde en wij, zoals Paulus schrijft, het kindschap van God door het geloof ontvangen hebben (Rom.8:15).

Het vaderbegrip wordt onder ons Evangelischen de laatste jaren uitgelegd als de zeer persoonlijke, ook intieme toewending van God naar hen die in zijn Zoon geloven. Bijbels-theologisch onderzoek laat echter zien dat het gebruik van het woordje *abba* en het aanspreken van God als Vader juist niet deze betekenis van intimiteit geeft³. Het genoemde artikel toont aan dat het veeleer gaat om eerbied van de gelovige als kind en om het gezag van God als Vader.

In de nieuwtestamentische tijd had de vaderfiguur absoluut gezag over de kinderen en kinderen waren aan de vader ontzag verschuldigd. Zo was het ook in de tijd van het Oude Testament. Kenmerkend voor de verhouding van vader en kind én voor God als Vader en degene die Hem als zodanig belijdt, is de tekst uit Maleachi: ‘Indien Ik nu een vader ben, waar is de eerbied voor Mij?’ (Mal. 1:6)⁴? Hetzelfde soort verwijt spreekt Jezus uit tegen de religieuze leiders van zijn dagen, die zich blijkbaar onterecht ‘vader’ lieten noemen: ‘Laat u niet vader noemen, want een is uw Vader: die in de hemelen is.’ (Matth.23:9). Wie God Vader noemt spreekt daarmee uiteindelijke onderworpenheid uit aan Hem. Hij kan over ons beschikken, want het kind moet de vader gehoorzamen. Juist als de Zoon is Jezus gehoorzaam geweest (zie Fil.2:8 en de geschiedenis van het offer van Izak in Genesis 22, dit ook in vergelijking met Luc.23:46)⁵. Wie God Vader noemt, spreekt daarmee de totale uitlevering van zijn leven uit aan de wil van God. Uit de context van de gebeden waarin Jezus Zijn Vader aanspreekt blijkt, dat in die onderworpenheid zijn relatie met God de Vader er een is van eerbied en vertrouwen. De verbondenheid tussen Jezus en de gelovigen geeft ons zowel de mogelijkheid als de juiste kijk op het gebruik van het begrip Vader voor de Here God.

Van God de Schepper ontvangen wij het leven, in die zin is Hij de vader van alle mensen (vgl. Jac.1:17; Num.16:22; 27:16 en ook Jes.63:16). Op deze manier wordt in de bijbel echter weinig over God gesproken. In de regel wordt gebruik gemaakt van de gedachte aan adoptie: God heeft ons in Christus als zijn kinderen aangenomen. Hoe dan ook, het gaat bij het begrip Vader er om de hoogheid van God uit te drukken, die in de toenmalige paternalistische maatschappij nu eenmaal niet aan de moeder gegeven was (vgl. echter Jes.66:13 om de beeldrijkheid te zien!). Wanneer we vaststellen dat het vaderschap van God in de bijbel vooral te maken heeft met macht en verantwoordelijkheid, komt dat ook in andere metaforen tot uitdrukking. Te denken valt aan begrippen als wetgever, Heer en koning. God is de machtige Schepper van wiens werken wij diep onder de indruk zijn. Zo resoneert onze impressie mee met die van de dichter van Psalm 8.

Vertrouwen in God als Vader

De mens is een kleine mens. Wie ’s nachts onder de flonkerende sterrenhemel staat, wordt overweldigd door de grootheid en grootsheid van het werk van Gods handen. Maar ook in het eigen leven worden wij het gewaar: we zijn kleine mensjes in een grote wereld, voortdurend bedreigd door machten die ons te groot zijn. Zo was het ook met Gods kleine volkje Israël.

³ Geciteerd door A. van de Beek in *Schepping, de wereld als voorspel voor de eeuwigheid*, Baarn 1996: J. Barr, *Abba is not daddy*, in *Journal of Theological Studies* 1988.

⁴ Zie ook mijn *‘De relatie met God en mensen’*, Veenendaal 2003.

⁵ Denk ook aan Israël, waarvan God heeft gezegd dat deze zijn eerstgeboren zoon is: Ex.4:22.

Het werd omringd door machtige buurvolken met sterke legers. Er zijn de machten van de natuur, aardbevingen, hongersnoden die hen bedreigen. We lezen er veel over in de Schrift. En dan is er het bedreigde bestaan in de zorg voor het leven van elke dag. Paulus schrijft over de demonische machten die de gemeente bedreigen. Tegenover de bedreigdheid van het bestaan is het bevrijdend te mogen weten en belijden dat God als Schepper en Onderhouder machtiger is dan alle machten. Voor wie gelooft is dat een grote troost. Niemand zal ons uit zijn vaderhand kunnen rukken. Zelfs de macht van de dood niet. De schepping is geen rozentuin meer. Er was een doornenkroon op het hoofd van de Gekruisigde Zoon van God! Maar dwars door zijn lijden en sterven heeft Christus voor ons ruimte gemaakt! Hij laat ons niet ten onder gaan. Zelfs in de dood, die op ieders leven volgt, zal Hij ons niet verlaten (zie Ps.16:10; Hand.2:27). Wie gelovig nadenkt over de macht van de Schepper, beseft dat God vertrouwen wekt in zijn relatie met ons. Ook al buigen we diep uit ontzag voor zijn majesteit, we weten dat we ons aan de majesteit van die hemelse Vader kunnen toevertrouwen! Het leven kan geteisterd worden door geweld en kwellende vragen. Maar middenin het stormgedruis vertrouwen wij ons toe aan de goede God, die in Christus onze Vader is! Het gaat hier om het kinderlijk vertrouwende hart dat schuilt bij God, die als Vader ons leven leidt en in zijn Hand draagt. Opnieuw: hoe dan ook! Daarmee blijven we een kleine, aangevochten mens, worstelend met verdriet of met een slechte gezondheid of allerhande tegenslagen en moeiten. Maar die kleine mens weet zich veilig in de handen van God de Vader, de Almachtige, Schepper van hemel en aarde. Wie wil weten of hij of zij terecht een beroep doet op die grote God, moet niet gaan speculeren. Die moet ook niet iets in zichzelf gaan zoeken waarop hij of zij kan bogen. Die moet leren zien op Christus, de Zoon van God, die ons zo liefhad dat Hij mens werd, voor ons stierf en opstond uit de dood om ook ons het eeuwige leven te schenken. Dit is de weg van God de Vader: die zijn Zoon geeft om kinderen te kunnen aannemen. Het gaat om de God wiens macht liefde is en wiens liefde almacht is.

1c. God, de Schepper van hemel en aarde

Overlevering

Van het oude Israël heeft de christelijke gemeente de belijdenis doorgekregen dat God de hemel en de aarde gemaakt heeft. De bijbel zelf begint met deze woorden: 'In het begin schiep God de hemel(en) en de aarde.' Een daarvan afgeleide formulering die in de christelijke kerk veel gebruikt wordt: 'Onze hulp is in de naam van de Here, die hemel en aarde gemaakt heeft' loopt regelrecht weg uit het slot van Psalm 124, een lied van de pelgrims die naar Jeruzalem reisden. In Psalm 89 wordt de scheppende macht van God in verband gebracht met zijn vaderschap over het koningshuis van David. Kennelijk horen deze drie bij elkaar: Jeruzalem (Sion), de adoptie als zoon van God van de davidische koning en God die hemel en aarde geschapen heeft. De belijdenis van God als schepper van hemel en aarde is al heel oud. Ze komt al voor in Gen.14:18-24 in de geschiedenis van Melchizedek. Melchizedek is priester van El Eljon, Schepper van hemel en aarde. Het woord dat hier in het Hebreeuws staat is niet *barah*, zoals dat in Gen.1 en Jesaja gebruikt wordt voor scheppen (het 'tot aanzijn' roepen uit het niets), maar het werkwoord *qanah*. Dat betekent zoveel als 'zich verschaffen en daardoor in bezit hebben'. God heeft als Schepper gezorgd dat de schepping er kwam en heeft daarom de vrije beschikking over wat Hij gemaakt heeft! Melchizedek is koning van Salem, wat naar algemeen wordt aangenomen identiek is met Jeruzalem (vgl. o.m. Ps. 76:3) en hij belijdt in zijn zegen de naam van God met daarbij als verduidelijking 'de Schepper van hemel en aarde'. Het geloof in en belijden van die ene God is blijkbaar niet met Abraham begonnen. Vóór hem was er al een heiligdom in Jeruzalem waar priesters deze

belijdenis uitspraken. Melchizedek was iemand bij wie nog de herinnering nawerkte van de tijd van Noach, toen de mensheid nog alleen God diende en geen afgoden. En dat is de ware godsdienst: alles is het bezit van God en Abraham erkent dat door de tienden te geven (vgl. Gen. 14:20 en Hebr. 7 en de uitleg daarbij in *Studiebijbel OT* deel 1 en *Studiebijbel NT* deel 9). Israël heeft deze God erkend door haar aartsvader Abraham.

Wanneer we in de bijbel zoeken naar informatie over God als schepper gaat de aandacht meestal uit naar de twee scheppingsverhalen in Genesis. Maar we moeten niet vergeten dat dit thema ook onlosmakelijk vervlochten is met de wijsheidsliteratuur in de Schrift en herhaaldelijk genoemd wordt in de boodschappen van de profeten. Job 38:1-42:6 geeft het meest uitgebreide overzicht van God als schepper dat er in de bijbel te vinden is. De nadruk ligt daar op de rol van God als schepper en onderhouder van het heelal. Er zijn twee grote verbanden waarin de notie van God als schepper steeds voorkomt: bij de lofprijzing aan God in de eredienst van Israël, en in de teksten die benadrukken dat de God die de wereld schiep dezelfde God is die Israël uit de slavernij verlost en tot op de dag van vandaag blijft bewaren. De scheppende en de verlossende God zijn dezelfde. Het leerstuk van God als schepper wortelt dus in het OT en wordt voluit meegenomen in het NT.

Wat leren we uit de schepping?

Vanuit de bijbelse gegevens nadenken over de schepping is van groot belang. Want hier gaat het om de grondslagen van het menselijke en christelijke leven. De belijdenis dat God Schepper van hemel en aarde is formuleert uitdrukkelijk het antwoord van het christelijk geloof op de elementaire vraag die mensen van alle tijden zich gesteld hebben: ‘Waar komen wij vandaan?’, ‘Wat is onze oorsprong?’ en ‘Waar gaan we naar toe, wat is het doel van alles?’ De vragen naar oorsprong en doel zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Het antwoord erop is beslissend voor de zin en de richting van ons leven en handelen.

De vraag naar de oorsprong van de wereld en van de mens is het onderwerp van veel wetenschappelijke onderzoeken geweest. Door dit onderzoek is onze kennis over de kosmos en de vormen van leven enorm verrijkt. Deze ontdekkingen nodigen ons uit om de grootheid van de Schepper des te meer te bewonderen. Het roept op Hem meer dan ooit dank te zeggen voor al zijn werken en te bidden voor het juiste inzicht en de wijsheid die wetenschappers nodig hebben, niet alleen om te bepalen wat ze zien, maar vooral om daar de juiste conclusies uit te trekken. De schrijver van het apocriefe boek *Wijsheid van Salomo* gaat ons er in voor God te prijzen voor wat hij aan kennis en wijsheid ontdekt: ‘God laat mij spreken overeenkomstig mijn inzicht en denken op een manier die past bij wat mij is gegeven. Hijzelf immers heeft mij gegeven betrouwbare kennis van wat bestaat, zodat ik de bouw ken van het heelal en de kracht van de elementen (...), want de wijsheid, de maakster van alles heeft mij onderwezen’ (WV: *Wijsheid* 7:15-22).

De diepe zin van het onderzoek naar het ontstaan de wereld is de vraag of dit ontstaan beheerst wordt door het toeval, een voor ons onbekende noodzakelijkheid, of door een intelligent en goed ‘wezen’, waarover de bijbel spreekt, God genaamd. En als de wereld dan voortkomt uit de wijsheid en goedheid van God, waarom is er dan het kwaad? Waar komt dit vandaan? Wie is er verantwoordelijk voor het kwaad? Bestaat er bevrijding van het kwaad? Dat zijn de vragen die de mensheid al eeuwenlang bezighouden. In de oude godsdiensten en culturen zijn talrijke mythen die betrekking hebben op de oorsprong van de wereld. Door filosofen en andere denkers zijn diepzinnige antwoorden gegeven⁶, steeds ook die min of

⁶ Enkele voorbeelden m.b.t. filosofie en schepping: G. van den Brink, *Oriëntatie in de filosofie*, Zoetermeer 2000; Roger Scruton, *Filosofisch denken, een handleiding voor nieuwsgierige mensen*, Utrecht 2000; Jostein Gaarder,

meer of geheel afwijken van wat de bijbel ons over het ontstaan van de wereld leert. Maar ook vele gelovige filosofen en theologen dragen hun steentje bij om te komen tot een voluit bijbelse, betrouwbare wereldbeschouwing. Zij zoeken naar wegen waarin het mogelijk is om geloof en wetenschap met elkaar te verbinden, al zijn ze zich er terdege van bewust dat wij nooit de laatste antwoorden kunnen geven op de diepste vragen over God en de materie.

De bijbel openbaart over de oorsprong van de schepping. In al haar openbaring vraagt de bijbel om geloof. Het menselijke verstand kan een heel eind komen in het zoeken naar een antwoord op de vraag naar de oorsprong van alle dingen, maar het is begrensd. Door te redeneren over wat we zien in het geschapene kunnen we tot op zekere hoogte God als de Schepper leren kennen. God is onzichtbaar, maar wij kunnen Hem als het ware ‘zien’ in het werk van zijn handen, de schepping. Het verstand kán uit het bestaan van wereld en heelal de conclusie trekken dat er een eeuwige God is, die dit alles heeft ontworpen, geschapen en nog altijd onderhoudt (Rom.1:20; vgl. Job 38,38; Jes.40:12-31). Maar het menselijke verstand is onvoldoende, om niet te zeggen onmachtig om God daardoor persoonlijk te leren kennen. Daarvoor is het licht van de Heilige Geest en het geloof nodig: ‘Geloof laat ons zien dat het heelal tot stand is gekomen door Gods woord, zodat het zichtbare ontstaan is uit het onzichtbare’ (Hebr.11:3 WV; Dit is een sleuteltekst, waarin de functie van het geloof in het nadenken over de scheppingduidelijk wordt). Het is een zaak van geloof, dat God de schepper is van hemel en aarde. Het is geen constatering waar iedereen door nadenken zelf toe komt. Dat geloof rust op de openbaring in de bijbel, Gods Woord. Het geloof in God als Schepper wekt voor ons die geloven het vertrouwen op om Hem te dienen en geeft ons belangrijke argumenten om God bij en voor het leven te prijzen!

Uit de bijbel begrijpen wij dat de waarheid omtrent de schepping zo belangrijk voor ons is, dat God in zijn liefde aan zijn volk alles heeft willen openbaren wat voor ons nodig is om te weten. Buiten de kennis die iedere mens van nature en uit de natuur over de Schepper kan hebben⁷, heeft God aan Israël het wonder en geheimenis van de schepping geleidelijk geopenbaard. De Here God, die de aartsvaders uitverkoren heeft, die Israël gekozen en gevormd heeft (Jes.43:1), het volk uit Egypte bevrijd heeft, Hij maakt zich bekend als degene aan wie alle volken van de aarde en heel de aarde zelf toebehoren, omdat Hij hen geformeerd heeft (Ps.115:15; 124:8; 134:3). De schepping wordt in de bijbel bekend gemaakt als het getuigenis van Gods liefde en almacht. Daarom nemen de eerste drie hoofdstukken van de bijbel zo’n unieke plaats in, omdat ze bekend maken wat God voor ons nodig acht om te weten over het ontstaan van mens en wereld. In die ontstaansgeschiedenis wordt het doel bekend en de roeping die wij mensen hebben. Daar leren we over het drama van de zonde en wordt de verwachting van het heil, waardoor het weer goed komt, gegeven. De eerste hoofdstukken van de bijbel zetten ons al direct in het licht van Gods bevrijdende liefde, wanneer in de ellende na de zonde ook het herstel door Gods ingrijpen wordt beloofd⁸ (Gen.3:15).

De wereld van Sofie, roman over de geschiedenis van de filosofie, Antwerpen 2003; Peter Kreeft, *Christendom voor moderne heidenen, Pascals gedachten voor nu*, Driebergen 2004; John Bijl, *De ultieme uitdaging, over God, materie geest en getal*, Kampen 2003 en *Ellips*, tijdschrift van de Evangelische Hogeschool over Bijbel en Wetenschap, Amersfoort

⁷ Vgl. Hand.17:24-29; Rom.1:19,20

⁸ Voor een uitvoerige toelichting hierop zie *Bijlage 1*, tekst uit: M.J. Paul, G. van den Brink, J.C. Bette, *Studiebijbel Oude Testament, Bijbelcommentaar Genesis/Exodus*, Veenendaal 2004.

Hoofdpijnen in de leer van de schepping

In enkele belangrijke onderdelen vat ik de leer van de schepping samen:

1. De eeuwige God heeft alles wat buiten Hem staat een begin gegeven (Joh.1:1-3).
2. God heeft de schepping gewild (Gen.1:3: gebiedend spreken; vgl. Ps.33:6,9).
3. Het geheel van wat bestaat is van Hem afhankelijk, God is onafhankelijk van wie of wat dan ook (zie bv. Ps. 90:2; Hand.17:25; Rom.11:36).
4. Het NT openbaart dat God alles geschapen heeft door het eeuwige Woord, zijn geliefde Zoon (Joh.1:3; 1Cor.8:6; Col.1:16,17; vgl. Hebr.1:2).
5. Ook van de Heilige Geest wordt door de kerk beleden dat Hij het leven geeft (Geloofsbelijdenis van Nicea-Constantinopel: ‘Wij geloven in de Heilige Geest, die Here is en levend maakt...’)⁹.
6. De schepping is het werk van de drie-enige God (Col.1:17), wat niet weg neemt dat God de Vader Schepper van hemel en aarde wordt genoemd.
7. De wereld is geschapen om God te verheerlijken, dat wil zeggen om zijn heerlijkheid te tonen in het goede dat Hij zijn schepselen schenkt.
8. Het is Gods bedoeling om van ons mensen, door het geloof in Jezus Christus, aangenomen kinderen van God te maken, schepselen die leven tot lof van de heerlijkheid van zijn genade (Ef.1:5,6).
9. Het uiteindelijke doel van de schepping is, dat God tenslotte zal zijn ‘alles in allen’ (1Cor.15:28). God bewerkt dit door gelijktijdig zijn heerlijkheid en onze zaligheid te bewerken. Hier spreken we van herschepping. De schepping is aangelegd op de herschepping. De bijbelse boodschap gaat niet alleen over de oorsprong en het begin van de schepping, maar ook over de voortzetting daarvan dwars door het drama van de wereldgeschiedenis heen en de voleinding daarvan in de nieuwe hemel en de nieuwe aarde. Er is een direct verband tussen de wederkomst van de Here Jezus Christus en het herstel van de orde in Gods goede schepping. In deze weg tot ordening neemt de christelijke gemeente als het lichaam van Christus op aarde een grote plaats in¹⁰.
10. God scheidt in wijsheid en liefde (Ps.104:24; 145:9; Hand.4:11).
11. God scheidt in vrijheid uit het niet bestaande, *ex nihilo* (Gen.1:1,3; Ps.33:6,9; Hand.17:24,25; Rom.4:14; 2Cor.4:6; Col.1:16; Hebr.11:3; Openb.4:11; vgl. Hand.4:24; 14:15; Jes.45:18; Openb.10:6).
12. God scheidt een geordende en goede wereld (Gen.1:4,10,12,18,21,25,31; Col.1:15).

⁹ Zie voor een uitvoerige verhandeling over het scheppende werk van de Heilige Geest: A.v.d. Beek, *De adem van God, De Heilige Geest in kerk en kosmos*, Nijkerk 1987.

¹⁰ Zie wat ik hierover eerder schreef in *De grote verandering, gedachten over de hemel, de opstanding der doden en het eeuwige leven*, Veenendaal 2000 en mijn bijdrage ‘Aards leven met eeuwigheidswaarde’ in A.L.Th. de Bruijne, J. Hoek, H.G.L. Peels, *Harten handen, bijbelstudies rond politiek en samenleving*, Zoetermeer 2001.

13. God overtreft de schepping en Hij is er in tegenwoordig (Ps.8:2; Hand.17:28).
14. God houdt de schepping in stand en draagt haar (zie bij 3).
15. God verwezenlijkt zijn heilsplan in de schepping, in de geschiedenis van de wereld (Joh.1:1-18).
16. God schiep de zichtbare en de onzichtbare dingen, het heelal en de geestelijke wereld (Col.1:16; Openb.10:6; Hand.4:24; vgl. Ps.148:2-5 en Neh.9:6).
17. God schiep het heelal en laat daardoor zijn grootheid en glorie zien (Jes.43:7; Ps.19:1; Openb.4:11; Jer.10:12,16).
18. God schiep de wereld om in en door haar geëerd en verheerlijkt te worden. Het gaat om Gods heerlijkheid! De schepping is er, wij zijn er door Hem en voor Hem! (Job 38-41; Ps.8:2,10; 19:2; Hebr.2:10; Openb.4:11).
19. De betekenis van het geloof in God de Vader, Schepper van hemel en aarde is bovenal gelegen in de lofprijzing op God. Het belang van het feit dat God de wereld heeft geschapen is ook daarin gelegen, dat het ons tot een besef brengt van Gods verbazingwekkende heerlijkheid (Rom.1:25; vgl. 1 Tim.4:4; Openb.4).
20. Bij het geloof in God als Schepper van hemel en aarde gaat de verhouding tot God voorop, die overigens een grote betekenis heeft voor onze verhouding tot de schepping zelf, onze medemensen en de andere schepselen. In het bijzonder de schoonheid van de schepping en de positieve intermenselijke relaties geven ons veel om van te genieten. We zien ondanks de val en de verworping daarin nog veel terug van wat God eens zeer goed noemde. Lof op God als dank voor het kunstwerk van zijn goede schepping eert de Schepper en daarmee maken we de Hem groot (vgl. Ps.8;19;24;139; Spreuken 8)!

2. God als Vader van Jezus Christus

Voor dit onderwerp verwijs ik naar de uitgebreide studie Christologie van de hand van Marco Kälin, avond 3 en 4 van het Evangelisch Leerhuis.

3. God als Vader van Israël

Voor dit onderwerp verwijs ik naar wat ik eerder schreef in *De relatie met God en mensen, Studies bij de prediking uit de profetieën van Maleachi*, Veenendaal 2003, waar op dit onderwerp wordt ingegaan. Zoals ook in mijn *Liefde voor Israël, Studies bij de prediking Romeinen 9 tot en met 11*, Veenendaal 2003.

4. God als Vader van de gelovigen

Voor dit onderwerp verwijs ik naar diverse studies waarin ik eerder over het kinschap Gods geschreven heb. Te denken valt aan: *Christelijk leven, over dagelijks leven in toewijding en afhankelijkheid*, Veenendaal 2003; alsook naar **Bijlage 2** met de onderwerpen: Vaderschap; Hoe zullen wij behouden worden?; Nicodemus, over de wedergeboorte; Nicodemus, opnieuw over de wedergeboorte. Samen geven deze studies het bredere beeld, waarbij de twee kanten worden belicht: het vaderschap van God en het kinschap van de gelovigen.

Verder ben ik bij verschillende gelegenheden in de prediking op dit onderwerp ingegaan, met name dit jaar in de serie uit Psalm 86, waarvan de CDROM te verkrijgen is via de EDR-cassetdienst.